

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ШКУН ІВАН АДАМОВИЧ

УДК 342.9

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ
ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЛІСОВИМИ РЕСУРСАМИ
В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Ужгород – 2025

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Приватній установі
«Науково-дослідний інститут публічного права».

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України

Дубинський Олег Юрійович,

Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,

проректор із науково-педагогічної роботи

економічних, юридичних та соціальних питань.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Миколенко Олександр Іванович,

Одеський національний університет

імені І.І. Мечникова,

завідувач кафедри адміністративного

та господарського права;

кандидат юридичних наук

Рудченко Олександра Віталіївна,

приватний нотаріус м. Києва.

Захист відбудеться «09» грудня 2025 року о «10⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 61.051.07 Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3 (зала вченої ради).

З дисертацією можна ознайомитися в національній бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14.

Автореферат розісланий «09» листопада 2025 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Т.П. Попович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні процеси децентралізації, євроінтеграції та воєнного стану докорінно змінили підходи до реалізації публічного адміністрування в Україні, зокрема у сфері використання, охорони та відтворення лісових ресурсів. Лісовий фонд держави виступає не лише стратегічним економічним активом, а й основним елементом екологічної безпеки, підтримання кліматичної рівноваги та забезпечення сталого розвитку територій. Водночас війна, масштабні руйнування, мінна небезпека й посилення тиску на природні ресурси загострили необхідність перегляду адміністративно-правових засад управління лісовою галуззю, яка нині опинилася у зоні перетину інтересів держави, територіальних громад, бізнесу та суспільства.

На законодавчому рівні Україна задекларувала рух до модернізації системи лісового господарства, її корпоратизації та гармонізації з європейськими стандартами управління природними ресурсами. Водночас реалізація цих ініціатив виявила низку проблем: відсутність єдиного підходу до розподілу повноважень між центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, недосконалість правового статусу комунальних лісів, фрагментарність нормативної бази, а також ризики надмірної централізації у процесі створення державного акціонерного товариства «Ліси України». Це створює потенційні загрози для реалізації принципів децентралізації та самостійності територіальних громад, закріплених у Конституції України.

Великого значення набуває і вплив воєнного стану на сферу лісокористування. Спрощення процедур рубок для оборонних потреб, зниження прозорості обліку деревини та відсутність ефективних механізмів контролю створюють умови для зловживань, зокрема незаконних рубок під виглядом воєнної необхідності. Масштабна замінованість лісових територій, знищення лісових насаджень унаслідок бойових дій і пожеж актуалізують потребу у створенні спеціальних державних програм з відновлення лісів і протимінної діяльності, що мають бути врегульовані на рівні адміністративного права.

Особливого значення набуває і екологічний аспект проблеми. Ліквідація Міністерства захисту довкілля та передача його функцій до Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України створили ризики підпорядкування екологічної політики економічним інтересам, що може призвести до втрати стратегічного пріоритету охорони довкілля. Отже, потребує наукового осмислення питання інституційного забезпечення екологічних функцій у новій моделі публічного управління.

Не менш актуальними є виклики цифровізації. В умовах реформування системи управління природними ресурсами особливого значення набуває створення електронного лісового кадастру, відкритих реєстрів лісорубних квитків та інтегрованої інформаційної системи управління лісами. Цифрові

інструменти стають невід'ємним елементом сучасного адміністративно-правового механізму, забезпечуючи прозорість, підзвітність і громадський контроль у галузі.

Актуальність теми також зумовлена євроінтеграційними процесами, що передбачають імплементацію норм і стандартів ЄС у сфері управління лісами, включно з положеннями Лісової стратегії ЄС до 2030 р. та Планом дій Європейського Союзу FLEGT. Гармонізація українського лісового законодавства з європейським є ключовою передумовою для розвитку «зеленої» економіки, залучення інвестицій і зміцнення екологічної дипломатії України.

Питання адміністративно-правового регулювання лісової сфери досліджувались у працях вітчизняних учених-адміністративістів, екологів та фахівців у сфері земельного і господарського права (таких як В.Б. Авер'янов, В.І. Андрейцев, Д.М. Белов, Ю.М. Бисага, Ю.П. Битяк, А.Г. Бобкова, О.Є. Волков, Н.Г. Габлей, Е.Ф. Демський, О.Ю. Дубинський, М.М. Заверюха, О.Я. Заярний, Т.О. Коломоець, В.К. Колпаков, В.В. Курзова, О.І. Миколенко, О.М. Музичук, О.В. Рудченко, А.М. Соцький, О.В. Степська, Ю.С. Шемшученко та ін.). Проте комплексного аналізу адміністративно-правових аспектів публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану на сьогодні не проведено. Саме поєднання правових, інституційних та безпекових викликів зумовлює необхідність нового наукового осмислення такої проблематики.

Отже, адміністративно-правові аспекти публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану в Україні є надзвичайно актуальними як з наукового, так і з практичного погляду. Їх дослідження сприятиме формуванню ефективної системи управління лісами, що поєднує принципи сталого розвитку, забезпечення екологічної безпеки, економічної ефективності та дотримання прав територіальних громад у контексті сучасних викликів державотворення та європейської інтеграції України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Роботу виконано в рамках планів науково-дослідної роботи Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права».

Проблематика дисертації корелюється з низкою загальнонаціональних стратегічних концепцій та актів, зокрема із Концепцією розвитку електронного урядування в Україні, Концепцією розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації, Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. та плану заходів щодо її реалізації; Концепцією забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері; Концепцією розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади; Стратегією реформування державного управління України на період до 2021 р.; Стратегією реформування системи надання соціальних послуг, а також указів Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98 «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в

Україні»; від 12 січня 2015 р. № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»; від 20 травня 2015 р. № 276/2015 «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.»; від 26 травня 2015 р. № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України»; від 25 серпня 2015 р. № 501/2015 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини»; від 15 березня 2016 р. № 96/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 р. «Про Стратегію кібербезпеки України» та ін.

Мета дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України, міжнародних нормативно-правових актів, практики зарубіжних держав, а також вітчизняних і зарубіжних наукових джерел з'ясувати зміст, структуру та особливості адміністративно-правового механізму публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану в Україні, визначити проблеми його функціонування та сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо його вдосконалення. Для досягнення вказаної мети в дисертаційній роботі поставлено й вирішено такі основні *задачі*:

- охарактеризувати генезу адміністративно-правового регулювання у сфері управління лісовими ресурсами в Україні, простежити етапи становлення та розвитку публічного адміністрування лісового господарства;

- визначити правову природу, принципи, функції та структуру адміністративно-правового механізму публічного адміністрування лісовими ресурсами;

- описати сучасну нормативно-правову базу лісового господарства України, її відповідність європейським екологічним та управлінським стандартам;

- проаналізувати вплив процесів децентралізації на систему управління лісовими ресурсами, зокрема роль територіальних громад у здійсненні лісгосподарських функцій;

- виявити адміністративно-правові проблеми реалізації повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері охорони, використання та відтворення лісів;

- з'ясувати вплив воєнного стану на правовий режим лісокористування, охарактеризувати спеціальні режими управління та обмеження, встановлені у воєнний період;

- охарактеризувати адміністративно-правові проблеми протидії незаконним рубкам і забезпечення екологічної безпеки лісових територій, у тому числі питання мінної небезпеки та післявоєнної реабілітації лісів;

- визначити роль цифровізації у сфері публічного адміністрування лісовими ресурсами, обґрунтувати правові засади створення єдиної інформаційної системи лісового кадастру та електронного лісовпорядкування;

- проаналізувати інституційні зміни у сфері публічного управління довкіллям та їх вплив на ефективність адміністративно-правового механізму управління лісами;
- розкрити євроінтеграційний вимір публічного адміністрування лісовими ресурсами, узагальнити зарубіжний досвід та визначити напрями гармонізації українського законодавства з нормами і практиками ЄС;
- обґрунтувати напрями вдосконалення адміністративно-правового механізму публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану, сформулювати практичні рекомендації щодо забезпечення ефективності, прозорості та екологічної сталості лісового сектору України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі публічного адміністрування, охорони, використання та відтворення лісових ресурсів в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правові аспекти публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану в Україні.

Методи дослідження. У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціально-правових методів наукового пізнання, що забезпечили цілісність і системність дисертаційного дослідження. Методологічну основу становить комплекс підходів, який дозволив проаналізувати адміністративно-правові аспекти публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану з урахуванням їх багаторівневої природи – правової, інституційної, економічної, екологічної та безпекової.

Застосування діалектичного методу дало змогу розкрити сутність і динаміку розвитку адміністративно-правового механізму публічного управління лісовими ресурсами, виявити закономірності його еволюції під впливом децентралізаційних реформ, інституційних змін та умов воєнного стану (розділи 1, 2).

Історико-правовий метод використано для з'ясування генези правового регулювання лісової галузі в Україні (підрозділ 1.2).

За допомогою формально-юридичного методу досліджено зміст чинних нормативно-правових актів, що регламентують публічне адміністрування у сфері лісових відносин, визначено прогалини, суперечності та можливі шляхи вдосконалення правового регулювання (розділ 2).

Системно-структурний метод дав можливість розглядати адміністративно-правовий механізм управління лісовими ресурсами як комплекс взаємопов'язаних елементів – суб'єктів публічної влади, процедур, правових інструментів і засобів публічного та самоврядного управління (розділи 2, 3).

Застосування порівняльно-правового методу дозволило проаналізувати зарубіжний досвід публічного адміністрування лісовими ресурсами, зокрема у країнах Європейського Союзу, і визначити можливості адаптації відповідних моделей до українських реалій (підрозділ 3.1).

Логіко-юридичний метод використано для формулювання авторських визначень, класифікацій і пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правового механізму управління лісовою галуззю, а також для узагальнення теоретичних і практичних результатів (підрозділи 2.3, 3.2).

Застосування методу прогнозування дало змогу визначити перспективні напрями розвитку державної політики у сфері управління лісовими ресурсами, зокрема щодо цифровізації, євроінтеграції, відновлення лісів у післявоєнний період і посилення екологічної безпеки (розділ 3).

Крім того, статистичний та аналітичний методи використано для оцінки кількісних показників стану лісового фонду, масштабів незаконних рубок, втрат від воєнних дій, а також для аналізу ефективності реалізації державних програм у лісовій сфері.

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, законодавчі акти України, постанови Верховної Ради України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також міжнародні нормативно-правові акти.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані Державної служби статистики України за 2020–2024 рр., відомості Єдиного реєстру судових рішень України та офіційних вебсайтів суб'єктів публічної адміністрації, правова публіцистика.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним науковим дослідженням адміністративно-правових аспектів публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану в Україні, у якому з урахуванням сучасних викликів екологічної безпеки, реформування системи публічного управління, цифровізації та євроінтеграційних процесів обґрунтовано теоретико-правові засади вдосконалення адміністративно-правового механізму у сфері лісового господарства. У результаті проведеної роботи сформульовано нові наукові положення і висновки, запропоновані особисто здобувачем, зокрема:

уперше:

– запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правовий механізм публічного адміністрування лісовими ресурсами» як структурно впорядкованої системи взаємопов'язаних правових норм, організаційних форм, адміністративних процедур, методів і засобів діяльності органів публічної влади, спрямованих на реалізацію державної політики у сфері сталого управління, охорони, раціонального використання та відтворення лісів;

– сформульовано адміністративно-правову концепцію «протимінної політики у лісовому секторі» як обов'язкової складової частини державної програми реабілітації лісів у деокупованих районах з урахуванням масованої замінованості лісових територій та ризиків для життя і господарської діяльності;

– визначено, що в умовах воєнного стану адміністративно-правовий режим лісокористування набуває ознак спеціального правового режиму природокористування, який передбачає спрощення дозвільних процедур для оборонних потреб, але потребує нормативного врегулювання меж таких винятків і запровадження додаткових запобіжників проти зловживань;

– обґрунтовано необхідність чіткого розмежування владно-контрольних і господарських функцій у сфері лісового господарства. Доведено, що регуляторні та наглядові повноваження мають залишатися за Державним агентством лісових ресурсів України, тоді як функції безпосереднього лісокористування та господарювання – за державним акціонерним товариством «Ліси України»;

– сформульовано правову концепцію створення єдиної державної інформаційної платформи лісів, що передбачає інтеграцію лісового та земельного кадастрів в одну електронну систему. Наголошено, що дані, отримані в процесі електронного лісовпорядкування, мають набувати статусу офіційних і використовуватися для планування, контролю та моніторингу стану лісів. Визначено, що функціонування такої платформи потребує чіткого законодавчого врегулювання режимів відкритості, захисту інформації та кібербезпеки, що забезпечить баланс між публічним доступом до екологічно значущих відомостей і захистом державних та комерційних інтересів;

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат публічного адміністрування лісовими ресурсами: уточнено зміст адміністративно-правового режиму лісокористування в умовах воєнного стану, статус і межі відповідальності суб'єктів, а також місце цифрових інструментів у системі публічної інформації та контролю;

– інституційні засади багаторівневого управління у сфері лісового господарства. Чітко визначено функціональне розмежування між ключовими суб'єктами публічного адміністрування;

– механізми протидії незаконним рубкам у надзвичайних умовах. Сформульовано підхід, що поєднує використання сучасних цифрових технологій: зокрема, супутникового моніторингу, інтегрованих баз даних і системи електронних дозволів, із посиленням заходів публічно-правової відповідальності. Запропоновано доповнити адміністративну та кримінальну юрисдикцію конфіскаційними та компенсаційними санкціями, спрямованими на превенцію порушень і відновлення екологічної шкоди;

дістали подальшого розвитку:

– концепція узгодження централізації та децентралізації в умовах корпоратизації лісового господарства в Україні. Доведено, що розмежування повноважень між державними, корпоративними та місцевими суб'єктами управління має здійснюватися відповідно до принципів, закріплених у європейській адміністративній традиції. Підкреслено, що реалізація корпоративної моделі в лісовому секторі повинна супроводжуватися

процесуальними гарантіями недопущення обмеження прав територіальних громад як власників і користувачів комунальних лісів;

– євроінтеграційний вимір лісової політики України. Розроблено концептуальну траєкторію гармонізації національної лісової політики з Лісовою стратегією Європейського Союзу до 2030 р., зокрема у частині впровадження превентивних і сталих практик управління, екологічного моніторингу та участі громадськості;

– цифрові засади прозорості та екологічного моніторингу. Поглиблено підходи до відкритості екологічно значущих даних та правового врегулювання цифрових інструментів управління лісами. Запропоновано інтеграцію лісового і земельного кадастрів у єдину інформаційну платформу з офіційним визнанням результатів електронного лісовпорядкування.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* як методологічна та концептуальна основа для подальших досліджень адміністративно-правового механізму публічного адміністрування природними ресурсами, розроблення моделей сталого розвитку лісового господарства та екологічної безпеки;

– *правотворчій діяльності* для вдосконалення нормативно-правової бази у сфері лісових відносин, зокрема під час підготовки законопроектів про внесення змін до Лісового кодексу України, Земельного кодексу України, Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», а також розроблення нових підзаконних актів щодо електронного лісовпорядкування, інтеграції кадастрів, діяльності комунальних лісогосподарських підприємств;

– *правозастосовній практиці* для підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у частині реалізації повноважень щодо управління, охорони та відтворення лісів, зокрема під час розроблення місцевих програм лісовідновлення, ведення кадастрів і моніторингу лісів, запровадження прозорих механізмів контролю за рубками та обігу деревини;

– *експертно-аналітичній діяльності* під час проведення екологічної та правової експертизи управлінських рішень, оцінювання ефективності реформ у лісовому секторі, розроблення аналітичних матеріалів для урядових структур, парламентських комітетів, громадських організацій і міжнародних проєктів;

– *навчальному процесі* у викладанні студентам закладів вищої освіти навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Екологічне право», «Публічне адміністрування», а також у підготовці навчальних посібників, методичних рекомендацій і спецкурсів, присвячених питанням правового регулювання лісових відносин та екологічної політики держави.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження були оприлюднені та доповідалися на 2 міжнародних науково-практичних конференціях: «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 р.); «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 5–7 грудня 2024 р.).

Публікації. Основні результати й положення виконаного дослідження знайшли своє відображення в 7 наукових працях, серед яких 4 наукові статті опубліковані в юридичних фахових виданнях України, затверджених МОН України, 1 наукова праця – в іноземному фаховому виданні, та 2 тези доповідей на міжнародних науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 227 сторінок, основний зміст – 196 сторінок. Список використаних джерел налічує 120 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність вибраної теми дисертації, висвітлено її зв'язок із науковими програмами, планами й темами, проаналізовано загальний стан наукової розробленості теми; визначено мету й завдання дослідження, сформульовано об'єкт і предмет, названо основні методологічні підходи до дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, а також наведено відомості про апробацію і публікацію результатів дослідження, його структуру.

Розділ 1 «Теоретичні засади публічного адміністрування лісовими ресурсами» складається з трьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1 «Поняття та сутність публічного адміністрування лісовими ресурсами як адміністративно-правової категорії»** з'ясовано зміст базових дефініцій і теоретико-правових підходів до розуміння категорії «публічне адміністрування лісовими ресурсами». Підкреслено, що лісові ресурси є об'єктом публічного інтересу, оскільки поєднують економічну, екологічну, соціальну та безпекову функції держави. З цієї причини діяльність держави у лісовій сфері не зводиться лише до господарського управління, а має публічно-правовий характер, що передбачає реалізацію владних повноважень, забезпечення балансу інтересів держави, територіальних громад і громадян, а також дотримання екологічних стандартів.

Визначено, що публічне адміністрування лісовими ресурсами є комплексом організаційно-правових, управлінських і контрольних заходів, спрямованих на забезпечення сталого використання, охорони та відтворення лісів. Його сутність полягає у взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств та громадськості на засадах публічного інтересу, відкритості, підзвітності та відповідальності.

Акцентовано увагу на тому, що публічне адміністрування у лісовій сфері формується як складник системи екологічного управління держави, але водночас має адміністративно-правову специфіку, пов'язану з регулюванням діяльності суб'єктів владних повноважень. Воно передбачає поєднання регуляторних, координаційних, контрольних і дозвільних функцій, а також застосування адміністративних процедур щодо надання послуг, ліцензування, ведення лісового кадастру, моніторингу та контролю за використанням лісів.

Вказано, що адміністративно-правова природа публічного адміністрування у цій сфері проявляється через систему правових норм, що регулюють процес прийняття управлінських рішень, реалізацію владних повноважень, контроль і нагляд за дотриманням законодавства про ліси. Особливе значення мають норми Лісового кодексу, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про місцеве самоврядування в Україні» та підзаконні акти Кабінету Міністрів України, які формують адміністративно-правову основу публічного управління лісовими ресурсами.

Зазначено, що поняття публічного адміністрування лісовими ресурсами в українському правовому полі є міжгалузевим: воно поєднує адміністративно-правові, екологічні, земельні та фінансово-правові елементи. Тому для забезпечення його ефективності необхідна гармонізація нормативної бази та посилення інституційної спроможності органів публічної влади.

Зроблено висновок, що публічне адміністрування лісовими ресурсами як адміністративно-правова категорія відображає процес організації, регулювання і контролю у сфері лісових відносин на засадах верховенства права, екологічної доцільності, підзвітності влади та участі громад. Його ефективне функціонування є передумовою сталого розвитку, забезпечення екологічної безпеки, дотримання конституційних гарантій права людини на безпечне довкілля і посилення ролі держави у збереженні природних багатств України.

У підрозділі 1.2 «Історико-правовий аналіз становлення системи публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні» простежено еволюцію правового регулювання та організаційних форм управління лісами на українських землях від давньоруського періоду до сучасності. Підкреслено, що історичний розвиток системи публічного адміністрування лісовими ресурсами відображає поступовий перехід від природокористування як форми володіння до публічно-правової моделі охорони і відтворення лісів.

Зазначено, що у період Київської Русі та Великого князівства Литовського ліси розглядалися як важливий об'єкт державного господарства та символ князівської влади, а право користування ними регулювалося звичаєвими нормами і нормами «Руської правди». Уже тоді з'являються елементи публічного контролю за полюванням, вирубкою й збором лісових ресурсів, що можна вважати первинними проявами адміністративного впливу держави.

Надалі, у добу Гетьманщини, системність управління лісами посилюється через поєднання господарського й оборонного значення лісів. Укази гетьманів і грамоти старшинського уряду передбачали охорону дубових і соснових гаїв, заборону на несанкціоновану вирубку, покарання за знищення лісів. Це

свідчило про усвідомлення державою функції збереження лісів як суспільного блага.

Акцентовано увагу на тому, що в імперський період українські землі розвивалися в різних адміністративно-правових системах – Російської та Австро-Угорської імперій. У цей час відбувається формалізація лісового управління: створюються спеціальні лісові відомства, вводяться державні інспекції та лісова служба. Прийняття Лісового статуту 1888 р. закріпило централізовану модель управління з жорстким адміністративним контролем, що, з одного боку, забезпечило охорону лісів, а з іншого – обмежило самоврядування місцевих громад.

У радянський період (1917–1991 рр.) публічне адміністрування лісами зазнало докорінної централізації. Держава виступала єдиним власником лісів, а управління здійснювалося через Міністерство лісового господарства СРСР. Відповідно, лісова політика орієнтувалася на планову експлуатацію ресурсів і забезпечення потреб промисловості, що часто відбувалося на шкоду екологічним принципам. Утім саме тоді закладаються адміністративно-правові форми контролю, інвентаризації, обліку та відтворення лісів, які стали основою подальшого розвитку національної системи управління.

Після проголошення незалежності України у 1991 р. розпочався новий етап у формуванні системи публічного адміністрування лісовими ресурсами, що базується на принципах сталого розвитку, публічності та децентралізації. Прийняття Лісового кодексу України, законів «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про доступ до публічної інформації» та інших нормативних актів заклали підвалини сучасного адміністративно-правового механізму лісового управління.

Зроблено висновок, що історико-правовий розвиток системи публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні свідчить про еволюцію від фрагментарних управлінських дій до формування цілісного адміністративно-правового механізму, який поєднує економічні, екологічні та соціальні складники. Подальший розвиток цієї системи має базуватися на гармонізації законодавства, зміцненні інституційної спроможності та впровадженні сучасних цифрових інструментів управління в інтересах держави, територіальних громад і громадян.

У підрозділі 1.3 «Принципи та функції публічного адміністрування лісовими ресурсами в контексті сучасних правових реалій» розкрито теоретико-правову природу принципів і функцій управління лісовими ресурсами як ключових елементів адміністративно-правового механізму забезпечення сталого розвитку та екологічної безпеки.

Підкреслено, що принципи публічного адміністрування лісовими ресурсами становлять систему базових ідей, що визначають спрямованість і зміст державної політики у цій сфері, забезпечують цілісність, послідовність і правову визначеність управлінських дій. До них належать: принцип законності, який гарантує верховенство права й дотримання норм екологічного законодавства; принцип публічності та прозорості, що передбачає відкритість інформації про стан і використання лісів; принцип наукової обґрунтованості та сталого розвитку, який вимагає врахування екосистемного підходу у плануванні лісокористування; принцип децентралізації та субсидіарності, який визначає розподіл повноважень між центральними й місцевими органами влади відповідно до їхніх спроможностей; а також принцип участі громадськості, що відображає демократичний характер сучасного адміністрування.

Окрему увагу приділено принципу екологічної превенції та відповідальності, який набуває особливого значення в умовах воєнного стану та кліматичних змін. Його реалізація передбачає посилення адміністративно-контрольних механізмів, удосконалення процедур екологічної експертизи, а також розвиток системи державного моніторингу лісів із використанням цифрових технологій.

Визначено, що функції публічного адміністрування лісовими ресурсами розкривають практичну сторону реалізації вказаних принципів. До основних належать:

- нормотворча функція, що полягає у прийнятті та вдосконаленні нормативно-правових актів, які регулюють сферу лісокористування;
- регуляторна функція, що спрямована на формування умов для раціонального використання лісів, запровадження дозвільних і ліцензійних процедур;
- контрольна-наглядова функція, яка забезпечує дотримання вимог законодавства, своєчасне виявлення і припинення правопорушень у лісовому господарстві;
- координаційна функція, що полягає у взаємодії між державними органами, органами місцевого самоврядування та підприємствами лісової галузі;
- екологічна функція, яка відображає обов'язок держави зберігати ліс як складник національного природного фонду;
- інформаційно-аналітична функція, що передбачає використання цифрових інструментів управління, ведення кадастрів, реєстрів і супутникового моніторингу.

Акцентовано увагу, що реалізація функцій публічного адміністрування має базуватися на системному поєднанні адміністративно-правових і господарських інструментів, що забезпечують баланс між економічними інтересами й екологічною безпекою. Важливою умовою є впровадження принципу адаптивного управління, який дозволяє гнучко реагувати на виклики воєнного часу, зміни клімату та інші зовнішні фактори.

Констатовано, що у сучасних умовах трансформації публічного управління відбувається переосмислення ролі публічного адміністрування лісовими ресурсами: воно перестає бути суто владно-розпорядчою діяльністю і набуває рис сервісної функції держави, зорієнтованої на екологічні та соціальні потреби суспільства.

Зроблено висновок, що система принципів і функцій публічного адміністрування лісовими ресурсами є концептуальною основою формування сучасної моделі державної лісової політики, спрямованої на забезпечення сталого розвитку, збереження біорізноманіття, ефективну взаємодію держави та громад, а також інтеграцію України у європейський правовий простір екологічного управління.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Правовий статус та повноваження суб'єктів публічного адміністрування лісовими ресурсами»* визначено інституційну структуру управління лісовими ресурсами України, проаналізовано компетенцію органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та спеціалізованих суб'єктів у контексті реформи децентралізації та трансформації урядових функцій після ліквідації Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

Підкреслено, що центральним координатором лісової політики нині є Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, якому передано функції з формування державної політики у сфері лісового господарства, охорони, раціонального використання й відтворення лісів. Водночас Державне агентство лісових ресурсів України (Держлісагентство) зберігає статус спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у галузі, здійснює державний контроль, веде лісовий кадастр, організовує лісовпорядкування та забезпечує моніторинг стану лісів.

Вказано, що державне підприємство (в перспективі «акціонерне товариство») «Ліси України» виконує функції лісокористувача, виступаючи основним суб'єктом господарської діяльності у лісовому секторі. Наголошено, що його правовий статус має публічно-корпоративну природу, адже підприємство діє у межах стратегічних інтересів держави, але водночас функціонує за принципами корпоративного управління, передбаченими законодавством про акціонерні товариства. У дисертації обґрунтовано, що подальший розвиток цієї моделі потребує законодавчого розмежування владно-контрольних і господарських повноважень, аби уникнути монополізації галузі та утисків прав територіальних громад.

Окремо проаналізовано правовий статус органів місцевого самоврядування як власників і розпорядників комунальних лісів. Зазначено, що їхня компетенція полягає у затвердженні проєктів лісовпорядкування, здійсненні місцевого контролю, участі в погодженні рубок та реалізації програм сталого

управління природними ресурсами. Підкреслено, що створення та підтримка комунальних лісогосподарських підприємств є важливим напрямом розширення фінансової самодостатності громад і зміцнення місцевої екологічної політики.

Акцентовано увагу на необхідності міжвідомчої координації між Мінекономіки, Держлісагентством, Держекоінспекцією та військовими адміністраціями, особливо в умовах воєнного стану, коли лісові ресурси набувають стратегічного значення для оборони, енергетичної безпеки та гуманітарних потреб.

Констатовано, що сучасна система публічного адміністрування лісовими ресурсами України характеризується поєднанням елементів централізації (через державну вертикаль управління) та децентралізації (через участь територіальних громад). Зроблено висновок, що удосконалення правового статусу суб'єктів лісового адміністрування має ґрунтуватися на принципах правової визначеності, прозорості, відповідальності та екологічної збалансованості, що відповідає європейським підходам у сфері природокористування.

У підрозділі 2.2 «Організаційно-правові форми взаємодії центральних державних органів публічного адміністрування з органами місцевого самоврядування та військовими державними адміністраціями» розглянуто систему координаційних і партнерських зв'язків між суб'єктами публічного управління у сфері лісових ресурсів. Проаналізовано механізми реалізації державної лісової політики в умовах децентралізації, а також особливості її функціонування під час воєнного стану, коли посилюється роль військових адміністрацій як тимчасових суб'єктів публічної влади.

Підкреслено, що взаємодія центральних і місцевих органів влади у лісовій сфері має інституційно багаторівневий характер і реалізується через такі основні організаційно-правові форми: підпорядкування, координацію, делегування повноважень, погодження рішень, укладення міжвідомчих угод і меморандумів, а також участь у спільних дорадчих та контрольних структурах.

Зазначено, що Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України як головний орган у формуванні державної політики забезпечує нормативне регулювання і стратегічне планування у сфері лісового господарства, тоді як Державне агентство лісових ресурсів України здійснює практичну реалізацію цієї політики, координацію діяльності територіальних управлінь і забезпечує взаємодію з органами місцевого самоврядування. Цей зв'язок реалізується через погодження проєктів лісовпорядкування, планів рубок, здійснення моніторингу, а також через спільні програми з відновлення лісів і боротьби з незаконними вирубками.

Визначено, що органи місцевого самоврядування виконують подвійне завдання: з одного боку, вони є розпорядниками комунальних лісів, а з іншого – партнерами держави у реалізації загальнонаціональної лісової політики. Їхня участь у процесі публічного адміністрування забезпечується через погоджувальні процедури, спільні рішення з територіальними органами

Держлісагентства, створення комунальних лісогосподарських підприємств і реалізацію регіональних екологічних програм.

Окрему увагу приділено військовим державним адміністраціям, які у період воєнного стану отримали розширені повноваження щодо координації дій органів виконавчої влади й місцевого самоврядування у сфері охорони, використання та оборонного значення лісових ресурсів. Наголошено, що їхня діяльність передбачає ухвалення управлінських рішень із врахуванням безпекових та гуманітарних потреб, у тому числі щодо використання лісів для укриттів, будівництва фортифікацій та забезпечення паливом.

Аргументовано, що правові засади взаємодії між центральними органами влади, громадами та військовими адміністраціями мають ґрунтуватися на принципах єдності державної політики, правової визначеності, субсидіарності, прозорості та відповідальності. Підкреслено доцільність удосконалення правового регулювання цих відносин шляхом прийняття підзаконних актів, які б деталізували порядок координації дій у сфері лісовідновлення, контролю, реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації наслідків воєнних дій.

Зроблено висновок, що ефективна взаємодія центральних і місцевих органів у сфері публічного адміністрування лісовими ресурсами є ключовою умовою забезпечення збалансованої державної політики, запобігання правовим колізіям і посилення екологічної безпеки. Вона має спиратися на поєднання вертикальних механізмів управління з горизонтальними формами партнерства, що відповідає сучасним європейським підходам до багаторівневого екологічного врядування.

У підрозділі 2.3 «Особливості здійснення публічного адміністрування лісовими ресурсами в територіальних громадах» досліджено практичні, правові та інституційні аспекти реалізації децентралізованої моделі управління лісами на місцевому рівні. Акцентовано увагу на тому, що передача частини повноважень і майнових прав у сфері лісокористування до територіальних громад є важливим елементом формування нової архітектури публічного адміністрування природними ресурсами України.

Визначено, що в умовах реформи децентралізації громади набули правосуб'єктності у сфері управління землями лісогосподарського призначення, охорони, використання та відтворення лісів, які перебувають у комунальній власності. Водночас у дослідженні підкреслено наявність низки організаційних та нормативних прогалин, які стримують розвиток муніципального лісового господарства: нечітке визначення правового статусу комунальних лісів, відсутність єдиної методики їх передачі, недостатня фінансова спроможність громад, а також фрагментарність екологічного контролю на місцях.

Показано, що ефективність місцевого лісоуправління значною мірою залежить від створення та діяльності комунальних лісогосподарських підприємств, які виступають базовими суб'єктами публічно-господарської діяльності у сфері охорони, раціонального використання й відтворення лісів. Вказано, що такі підприємства не лише забезпечують сталий розвиток територій, але й формують додаткові джерела наповнення місцевих бюджетів, створюють робочі місця, розвивають соціальну інфраструктуру та підвищують рівень екологічної відповідальності громад.

Підкреслено, що діяльність органів місцевого самоврядування у сфері лісових відносин реалізується через механізми участі, погодження, контролю та партнерства. До їхньої компетенції належать затвердження лісовпорядних матеріалів, розроблення програм охорони й відновлення лісів, здійснення контролю за дотриманням правил рубок, участь у погодженні проєктів використання лісових ділянок, а також координація з територіальними органами Держлісагентства.

Зазначено, що в умовах воєнного стану публічне адміністрування лісами в громадах набуває особливого значення, адже ліси виконують не лише екологічну, а і стратегічну оборонну функцію. У зв'язку з цим важливим напрямом визначено посилення координації між громадами, військовими адміністраціями та центральними органами влади, зокрема щодо забезпечення контролю за використанням лісових ресурсів, протидії незаконним рубкам, розмінування лісових територій і відновлення знищених лісових масивів.

Окрему увагу приділено питанню інституційної спроможності територіальних громад. Аргументовано, що її розвиток потребує удосконалення кадрового забезпечення, створення консультативно-координаційних рад при органах місцевого самоврядування, розширення фінансових інструментів підтримки місцевих екологічних ініціатив і цифровізації управлінських процесів. Зазначено, що використання електронних систем обліку лісів, супутникового моніторингу та інтегрованих кадастрів є ефективним засобом підвищення прозорості та підзвітності громад у сфері природокористування.

Зроблено висновок, що подальший розвиток публічного адміністрування лісовими ресурсами на рівні територіальних громад має ґрунтуватися на поєднанні принципів децентралізації, субсидіарності, сталого розвитку та екологічної безпеки. Запровадження чіткої моделі взаємодії між громадами, державними структурами та громадянським суспільством дозволить створити ефективну багаторівневу систему управління лісами, у якій місцевий рівень виступатиме не лише об'єктом державного контролю, а й активним суб'єктом формування лісової політики.

У підрозділі 2.4 «Адміністративно-правовий режим публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах воєнного стану: екологічний та безпековий аспекти» розглянуто трансформацію правових, організаційних і управлінських механізмів у сфері лісового господарства, спричинену запровадженням воєнного стану в Україні. Акцентовано увагу на тому, що воєнні дії створили безпрецедентні виклики для системи публічного

адміністрування лісами, поєднуючи потреби національної безпеки з необхідністю збереження екологічної рівноваги та забезпечення права громадян на безпечно довкілля.

Підкреслено, що воєнний стан істотно змінив характер реалізації адміністративно-правового режиму лісокористування. Зокрема, запроваджено спрощені процедури спеціальних рубок для забезпечення оборонних потреб, будівництва укриттів, облаштування інфраструктури військового призначення, що водночас створює ризики зловживань і надмірної експлуатації лісів. Визначено, що основним завданням держави в цих умовах є досягнення балансу між воєнною необхідністю та екологічною безпекою, що передбачає посилення публічного контролю, запровадження тимчасових адміністративних обмежень і прозорих процедур погодження спеціальних рубок.

У роботі виокремлено екологічний аспект воєнного режиму лісового адміністрування. Наголошено, що значна частина лісових територій зазнала руйнувань унаслідок бойових дій, мінування, пожеж, незаконних рубок, що вимагає комплексної програми екологічної реабілітації. Вказано на необхідність ухвалення державної програми з відновлення пошкоджених і замінованих лісів, яка б охоплювала розмінування, відновлення ґрунтів, висадження лісових культур, моніторинг стану екосистем і залучення громад до екологічного волонтерства.

Зазначено, що питання замінованості лісових територій має розглядатися як складник державної політики екологічної безпеки. Пропонується створення міжвідомчого координаційного органу з питань протимінної діяльності у лісах, який об'єднає представників Мінекономіки, Держлісагентства, Міноборони, ДСНС і міжнародних партнерів. Такий підхід дозволить ефективно планувати та контролювати процес очищення територій від вибухонебезпечних предметів, що є передумовою для подальшого лісовідновлення.

У підрозділі також акцентовано увагу на безпековому вимірі лісового адміністрування. Визначено, що ліси в умовах війни виконують стратегічну функцію – забезпечують обороноздатність, логістичну підтримку військових операцій, а також енергетичну автономію окремих регіонів. Водночас безконтрольне використання лісів може створювати загрозу деградації екосистем, тому адміністративно-правовий режим має передбачати чіткі правила погодження, контролю та звітності щодо використання лісових ресурсів у воєнних цілях.

Аргументовано, що необхідним елементом цього режиму є посилення публічно-правової відповідальності за незаконні рубки під прикриттям воєнних потреб. Пропонується запровадити конфіскаційні санкції, підвищити штрафи та ввести автоматизований облік спеціальних дозволів з використанням цифрових технологій контролю походження деревини.

Окремо підкреслено, що відновлення пошкоджених лісових масивів має супроводжуватися розширенням міжнародного співробітництва, зокрема через участь України у міжнародних екологічних ініціативах, спрямованих на фінансування лісовідновлення та моніторинг стану лісів за допомогою супутникових систем.

Зроблено висновок, що адміністративно-правовий режим публічного адміністрування лісовими ресурсами у період воєнного стану є динамічною системою спеціальних правових заходів, спрямованих на забезпечення оборонних потреб, екологічної безпеки та відновлення природних екосистем. Його ефективність залежить від балансу між воєнними пріоритетами та екологічними стандартами, що має бути закріплено у спеціальному законодавчому акті або урядовій концепції. Такий підхід забезпечить сталий характер лісової політики, підвищить екологічну стійкість держави і сприятиме інтеграції України до європейського екологічного правового простору.

Розділ 3 «Публічне адміністрування лісовими ресурсами: виклики та шляхи удосконалення» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід публічного адміністрування лісовими ресурсами та перспективи його запозичення в Україні»* узагальнено підходи провідних держав світу – Федеративної Республіки Німеччина, Республіки Польща, Латвійської Республіки та Сполучених Штатів Америки – до організації системи управління лісовими ресурсами, визначено спільні риси та можливості їх адаптації в українських умовах.

Показано, що у більшості розвинених країн публічне адміністрування лісами базується на принципах інституційної єдності, чіткого розмежування компетенцій, децентралізації, прозорості та сталого розвитку. Лісова політика інтегрована в загальну екологічну стратегію держави, а участь громадськості й наукових інституцій забезпечує відкритість і суспільну легітимність управлінських рішень.

Німецька модель вирізняється поєднанням федерального регулювання з автономією земель, чіткою класифікацією лісів, довгостроковим плануванням і фінансовими механізмами, що стимулюють охоронну функцію лісів. Республіка Польща сформувала централізовану, але фінансово автономну систему *Lasu Państwowe*, де ключову роль відіграє екологічна та соціальна орієнтація лісової політики, що поєднує господарське використання з охороною природи й рекреацією. Латвійська модель демонструє ефективність корпоративного управління державною компанією *Latvijas Valsts meži*, яка функціонує за ринковими принципами, зберігаючи водночас контроль держави над усіма напрямками лісового господарства. Американський досвід відзначається високим рівнем децентралізації, орієнтацією на багатофункціональність лісів і широкою участю громад, що формують власні регіональні плани дій (*Forest Action Plans*) у партнерстві з федеральними структурами.

Встановлено, що успішні моделі зарубіжних країн поєднують інституційну цілісність, інтеграцію лісової політики з екологічною, децентралізоване управління, розвиток ринку екосистемних послуг і залучення громадськості. Для України запропоновано адаптацію цих засад через: підвищення статусу центрального органу у сфері лісового господарства; запровадження обов'язкового десятирічного планування; узгодження законодавства з екологічними директивами ЄС; посилення міжвідомчої координації; фінансове стимулювання екологічних функцій лісів і розширення рекреаційного потенціалу.

Зроблено висновок, що врахування зарубіжного досвіду дозволить Україні створити сучасну, прозору та екологічно збалансовану модель публічного адміністрування лісовими ресурсами. Її ключовими орієнтирами мають стати інституційна єдність, наукове планування, участь громад та гармонізація з європейськими стандартами сталого розвитку, що сприятиме інтеграції України до єдиного європейського правового простору.

У підрозділі 3.2 *«Шляхи удосконалення адміністративно-правового механізму публічного адміністрування лісовими ресурсами: теоретичні та практичні пропозиції»* розкрито напрями модернізації системи управління лісовим фондом України в умовах децентралізації, воєнного стану та євроінтеграції. Обґрунтовано, що наявна модель публічного адміністрування залишається фрагментарною, надмірно централізованою та не досить екологічно орієнтованою, що ускладнює забезпечення балансу між економічною ефективністю, екологічною безпекою та правами територіальних громад.

Визначено основні системні проблеми: колізії між Лісовим і Земельним кодексами, дублювання компетенцій між центральними органами, обмеженість ресурсів громад, низький рівень цифровізації та прозорості, а також ризики нехтування екологічною політикою після ліквідації Міністерства захисту довкілля. В умовах війни до них додаються специфічні виклики: спрощений режим рубок для оборонних потреб, замінованість територій і масштабна деградація лісів.

Запропоновано комплекс теоретичних і практичних рішень, спрямованих на формування єдиної, прозорої й екологічно відповідальної системи публічного адміністрування. Зокрема, у нормативно-правовій площині пропонується чітке закріплення прав територіальних громад на землі лісового фонду, унеможливлення примусового вилучення комунальних лісів та удосконалення механізму розподілу прибутків від лісокористування. Необхідним визнається внесення змін до кодексів і законів для усунення колізій, уточнення компетенцій органів влади та забезпечення участі громад у прийнятті рішень.

В інституційному вимірі наголошено на потребі посилення екологічного складника в урядовій структурі. Рекомендується створити окремий департамент з питань охорони довкілля, а також міжвідомчі екологічні комісії з участю науковців і громадськості. Важливим напрямом є розвиток мережі комунальних

лісогосподарських підприємств і запровадження механізмів «лісового партнерства» між державними структурами та громадами, що забезпечить спільну відповідальність за використання ресурсів.

Цифровізація управління визначається як ключова умова прозорості. Пропонується створення єдиного електронного реєстру лісів, інтегрованого із земельним кадастром, запровадження публічного доступу до даних про рубки та використання технологій супутникового моніторингу для виявлення незаконної вирубки.

Окремий блок присвячено питанням воєнного стану, де акцент зроблено на необхідності розроблення державної програми розмінування і відновлення пошкоджених лісів. Також пропонується посилення відповідальності за незаконні вирубки, зокрема запровадження конфіскаційних санкцій і кримінальної відповідальності за зловживання воєнними процедурами.

У євроінтеграційному аспекті обґрунтовано доцільність гармонізації національної політики з Лісовою стратегією ЄС-2030, імплементації стандартів FLEGT, FSC і PEFC, а також залучення міжнародних фондів до фінансування проєктів сталого лісовідновлення.

Зроблено висновок, що вдосконалення адміністративно-правового механізму публічного адміністрування лісовими ресурсами має спиратися на принципи децентралізації, екологічної інтегрованості, цифрової прозорості та громадської участі. Реалізація запропонованих заходів забезпечить підвищення ефективності управління, зміцнення екологічної безпеки та наближення України до європейських стандартів сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне дослідження завдань, зокрема розкрито теоретичні, правові і організаційні засади публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні в умовах децентралізації та воєнного стану. Проаналізовано чинне законодавство, підзаконні нормативно-правові акти, практику їх застосування, а також досвід зарубіжних держав у сфері лісового управління. Узагальнено наукові підходи до визначення сутності публічного адміністрування лісами, з'ясовано його структуру, принципи, суб'єктний склад і функціональне призначення. Сформульовано авторські положення та пропозиції, спрямовані на вдосконалення адміністративно-правового механізму управління лісовими ресурсами з урахуванням сучасних викликів національної безпеки, екологічної політики та євроінтеграційного курсу України. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано такі основні висновки:

1. З'ясовано сутність публічного адміністрування лісовими ресурсами як цілеспрямованої, нормативно врегульованої та інституційно впорядкованої діяльності суб'єктів публічної влади, спрямованої на реалізацію публічного інтересу у сфері охорони, раціонального використання та відтворення лісів. Обґрунтовано, що сучасне адміністрування у лісовій сфері трансформується від

державоцентричної до сервісно-орієнтованої моделі, у межах якої владно-розпорядчі повноваження поєднуються з координаційними, консультаційними, інформаційними та стратегічними функціями.

Доведено, що ефективність публічного адміністрування у лісовій сфері має оцінюватися не за формально-процесуальними показниками, а за здатністю забезпечити баланс екологічних, економічних і соціальних інтересів, створюючи умови для реалізації конституційного права людини на безпечне довкілля. Визначено двовимірну структуру управлінського процесу – зовнішню (регулювання, контроль, правотворчість, надання адміністративних послуг, участь громадськості) та внутрішню (планування, процедурна впорядкованість, кадрове, документальне й інформаційне забезпечення), що у своїй єдності формують комплексний адміністративно-правовий механізм.

Установлено, що лісові ресурси як об'єкт публічного адміністрування мають дуалістичну природу – матеріальну (деревинні та побічні продукти) і нематеріальну (екосистемні послуги: кліматорегулююча, рекреаційна, водоохоронна тощо), що зумовлює потребу у спеціальному правовому режимі їх використання. Визначено багаторівневу систему суб'єктів публічного адміністрування – від парламенту та уряду до центральних органів виконавчої влади, територіальних підрозділів і органів місцевого самоврядування.

Сформульовано авторське визначення адміністративно-правового механізму публічного адміністрування лісовими ресурсами як системи взаємопов'язаних правових норм, організаційних форм, процедур і методів діяльності органів публічної влади, спрямованих на реалізацію державної політики сталого управління, охорони, раціонального використання та відтворення лісів. Зазначено, що його змістовне ядро становить служіння суспільству через забезпечення екологічної безпеки, економічної ефективності та соціальної відповідальності в інтересах нинішніх і майбутніх поколінь.

2. Досліджено історико-правову еволюцію публічного адміністрування лісовими ресурсами України, яка пройшла шлях від звичаєвих норм і локальних обмежень до формування сучасної багаторівневої, нормативно кодифікованої та цифровізованої системи управління. Встановлено, що зміна історичних формацій і державних режимів зумовила трансформацію цілей і засобів лісового управління: від утилітарно-військового та сировинного використання лісів у період Київської Русі, литовсько-польського та козацького права до інституційного закріплення лісового законодавства в імперських кодифікаціях, централізації радянського періоду та становлення національної моделі незалежної України, зорієнтованої на принципи сталого розвитку, прозорості, екологічної безпеки та участі громадськості.

Виокремлено ключові етапи становлення лісового права: від норм «Руської правди» й Литовських статутів до ухвалення Лісового кодексу України, створення Державного агентства лісових ресурсів, упровадження електронного обліку деревини, супутникового моніторингу та цифрових реєстрів. Підкреслено, що децентралізаційна реформа надала територіальним громадам реальні повноваження у сфері розпорядження комунальними лісами, тоді як

умови воєнного стану тимчасово змістили баланс на користь централізованого нагляду і превентивного контролю за використанням лісів.

Доведено, що сучасна система публічного адміністрування лісовими ресурсами функціонує на перетині трьох базових імперативів: конституційного обов'язку держави забезпечувати збереження та відтворення лісів як об'єкта публічного інтересу; євроінтеграційних вимог щодо законності походження деревини, участі громадськості й охорони біорізноманіття; безпекових потреб держави в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що ефективність сучасної моделі залежить від оптимального поєднання централізованого нагляду з принципом субсидіарності, гармонізації інтересів використання й охорони лісів, а також від належного ресурсного, кадрового та технологічного забезпечення органів публічної влади.

3. Досліджено концептуальні засади сучасної системи публічного адміністрування лісовими ресурсами України, виокремлено її базові принципи та функції, визначено їх взаємозв'язок у межах єдиної управлінської моделі. Обґрунтовано, що принципи законності, прозорості, підзвітності, ефективності, сталості та участі формують нормативно-ціннісну основу діяльності суб'єктів публічної влади у сфері лісового господарства, визначають зміст і межі управлінських повноважень, забезпечують легітимність і передбачуваність рішень органів влади. Доведено, що саме дотримання цих засад гарантує відповідність державної політики у сфері лісокористування стандартам верховенства права, належного врядування та сталого розвитку.

Розкрито, що функціональний вимір публічного адміністрування лісовими ресурсами реалізується через систему взаємопов'язаних напрямів діяльності: нормотворчого, адміністративно-організаційного, контрольного та наглядового, охоронного, відтворювального, розпорядчого, інформаційно-аналітичного й координаційного (у тому числі міжнародного). Кожен з них виконує окрему, але взаємодоповнювальну роль, спрямовану на формування правил, організацію господарських процесів, забезпечення дотримання законодавства, охорону екосистем, відновлення лісів, управління ресурсами, моніторинг стану довкілля та узгодження дій різних органів влади.

Установлено, що ефективність сучасної системи публічного адміністрування лісовими ресурсами безпосередньо залежить від узгодженості її принципів і функцій, від стабільного фінансового, кадрового та інформаційного забезпечення, а також від підтримання збалансованості між економічним використанням, екологічною місією лісів та суспільними потребами територіальних громад.

4. У ході дослідження нормативно-правової та інституційної основ публічного адміністрування лісовими ресурсами України встановлено, що ця сфера функціонує як складна, багаторівнева система органів державної влади та місцевого самоврядування, діяльність яких спрямована на реалізацію публічного інтересу щодо охорони, відтворення та раціонального використання лісів. Доведено, що її ефективність визначається узгодженістю компетенцій,

наявністю законодавчо встановлених механізмів взаємодії та належним розмежуванням управлінських, господарських і контрольних функцій.

Визначено, що Кабінет Міністрів України забезпечує формування державної політики, стратегічне планування та координацію діяльності у сфері лісового господарства, тоді як центральні органи виконавчої влади та спеціалізовані агентства реалізують нормативно-правові, організаційні й контрольні завдання. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування виконують важливу роль у забезпеченні реалізації державної політики на територіальному рівні, зокрема в управлінні комунальними лісами та впровадженні місцевих програм сталого лісокористування.

Обґрунтовано, що створення державного підприємства «Ліси України» стало ключовим етапом реформування галузі, оскільки воно відокремило господарські функції від регуляторних і контрольних, закріплених за Державним агентством лісових ресурсів. Такий підхід відповідає європейським стандартам (good governance) і спрямований на усунення конфлікту інтересів у системі управління. Разом із тим виявлено наявність дублювання повноважень між Держлісагентством та Держекоінспекцією, що потребує подальшого законодавчого уточнення.

З'ясовано, що децентралізація і передача частини лісів у комунальну власність розширили управлінські можливості територіальних громад, але водночас виявили проблеми недостатньої кадрової, фінансової та організаційної спроможності на місцях. Це актуалізує потребу в державній підтримці, підвищенні прозорості та підзвітності управління, розвитку партнерських форм співпраці держави й громад.

Зроблено висновок, що подальше вдосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері лісових відносин має ґрунтуватися на чіткому розмежуванні повноважень між суб'єктами контролю, оновленні нормативної бази відповідно до інституційних реформ, розширенні участі громадськості у прийнятті рішень і забезпеченні балансу між екологічними, економічними та соціальними інтересами.

5. У ході дослідження організаційно-правових форм взаємодії суб'єктів публічного адміністрування лісовими ресурсами України встановлено, що система їхньої співпраці має динамічний і адаптивний характер, безпосередньо залежить від політичних, соціально-економічних і безпекових умов. Конституційно-правові норми та спеціальні закони визначили засади розподілу повноважень, делегування функцій, підзвітності та контролю між центральними органами виконавчої влади, місцевим самоврядуванням і військовими адміністраціями.

З'ясовано, що у мирний період взаємодія між центром і територіальними громадами базується на поєднанні делегування державних функцій, реалізації самоврядних повноважень і партнерської координації. Центральні органи формують політику, нормативне регулювання та контроль, тоді як громади реалізують місцеві програми у сфері охорони довкілля й управління комунальними лісами, забезпечуючи участь громадськості в ухваленні рішень.

Доведено, що в умовах воєнного стану система взаємодії зазнала суттєвих змін, зокрема через інституційне заміщення органів місцевого самоврядування військовими адміністраціями. Це зумовило перехід від партнерської моделі до командно-адміністративної вертикалі, де ключові рішення ухвалюються на рівні Президента, Кабінету Міністрів України та Генерального штабу Збройних сил. Створення військових адміністрацій стало вимушеним, але необхідним кроком для гарантування безпеки, підтримання життєдіяльності населення та запобігання неконтрольованій експлуатації природних ресурсів у прифронтових регіонах.

Водночас встановлено, що навіть у кризових умовах система публічного адміністрування зберегла здатність до гнучкої координації: спільні дії військових адміністрацій, центральних органів, ДСНС і лісових господарств сприяли організації гасіння пожеж, розмінування та боротьбі з незаконними рубками. Це підтвердило адаптивність і життєздатність української моделі публічного управління.

Обґрунтовано, що воєнний стан тимчасово змінив баланс між централізацією та децентралізацією, актуалізувавши проблеми припинення повноважень місцевих рад, прозорості бюджетного використання коштів і відновлення самоврядування після завершення бойових дій. Запропоновано унормувати процедури тимчасового заміщення органів місцевого самоврядування військовими адміністраціями та закріпити відповідні конституційні гарантії на майбутнє.

Зроблено висновок, що організаційно-правові форми взаємодії суб'єктів публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні розвиваються еволюційно: від децентралізованої партнерської моделі у мирний час до централізованого управління в період воєнного стану. У післявоєнний період стратегічним завданням стане відновлення демократичних форм співпраці, посилення правових гарантій участі громад та імплементація європейських стандартів належного врядування у сфері управління лісовими ресурсами.

6. У результаті дослідження публічного адміністрування лісовими ресурсами на рівні територіальних громад доведено, що ліси становлять багатофункціональний об'єкт управління, який має екологічне, економічне і соціальне значення та формує природну основу сталого розвитку місцевих спільнот. Конституція України й Лісовий кодекс закріпили багатосуб'єктність права власності на ліси, гарантувавши територіальним громадам право на управління комунальними лісами як складник матеріальної бази місцевого самоврядування.

Встановлено, що процес децентралізації суттєво розширив повноваження громад у сфері лісокористування: вони отримали можливість створювати комунальні лісогосподарські підприємства, ухвалювати місцеві програми охорони, відтворення та використання лісів, здійснювати лісовпорядкування, передавати ділянки у користування або оренду. Водночас збереження фрагментованої структури комунальних лісів, їх низька господарська

придатність, обмежена кадрова та фінансова спроможність місцевих рад стримують ефективність реалізації цих повноважень.

Доведено, що спроби централізації управління лісами, зокрема ініціативи щодо передачі комунальних лісів у державну власність, суперечать принципам децентралізації, підбивають матеріальну самостійність територіальних громад і знижують їхню мотивацію до охорони та відновлення лісів. Обґрунтовано, що підвищення ефективності комунального лісового господарства потребує чіткої нормативної регламентації статусу комунальних лісів, удосконалення процедур їх передачі, розвитку кадрового потенціалу та належного фінансування.

Наголошено, що впровадження сучасних технологій управління (геоінформаційних систем, супутникового моніторингу, електронних платформ прозорості та інструментів електронної демократії) сприятиме підвищенню відкритості, запобіганню незаконним рубкам і формуванню екологічно відповідальної поведінки громадян.

Зроблено висновок, що розвиток комунального сектору лісового господарства є стратегічним напрямом державної політики у сфері сталого управління природними ресурсами. Його успішність залежить від гармонійного поєднання правової визначеності, інституційної спроможності, фінансово-технічної підтримки та активної участі громадян. Такий підхід забезпечує баланс між державними й місцевими інтересами, зміцнює місцеву економіку та сприяє досягненню екологічної безпеки України.

7. У результаті дослідження адміністративно-правового режиму публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах воєнного стану встановлено, що війна стала чинником радикальної трансформації механізмів управління у лісовій сфері. Лісовий фонд України опинився у стані подвійного навантаження – між потребами оборони та необхідністю збереження екологічної рівноваги. Зафіксовано значні екологічні збитки: масштабні знищення лісів, зростання кількості пожеж і випадки екологічних злочинів, що набули ознак екоциду.

Проаналізовано, що адміністративно-правовий режим лісокористування набув ознак гібридної надзвичайної системи, в межах якої держава запровадила спрощені процедури заготівлі деревини, використання розрахункової лісосіки, проведення робіт для створення фортифікаційних споруд та військової інфраструктури. Такі зміни законодавства тимчасово обмежили дію окремих екологічних гарантій, що стало вимушеним компромісом між оборонними потребами та охороною довкілля.

Доведено, що поряд із задоволенням оборонних завдань держава заклала правові механізми оцінки екологічних втрат. Упроваджена Методика визначення шкоди, заподіяної довкіллю, стала ключовим інструментом формування доказової бази для міжнародних процесів з репарацій. Водночас поява нових адміністративних функцій – протимінної діяльності, управління техногенно забрудненими землями, відновлення пошкоджених екосистем – засвідчила еволюцію профілю публічного адміністрування у бік комплексної безпеково-екологічної моделі.

Обґрунтовано, що важливим чинником підвищення ефективності контролю стало запровадження цифрових технологій. Використання платформ моніторингу, спеціалізованих ботів і геоінформаційних систем компенсувало обмеження фізичного патрулювання та сприяло становленню нової моделі партнерства між державою, бізнесом і громадянами. Навіть у прикордонних регіонах адміністративні органи забезпечили безперервність виробничого циклу завдяки дистанційному управлінню, координації з військовими структурами та оперативному відновленню інфраструктури, що підтвердило інституційну стійкість лісової галузі.

Зроблено висновок, що адміністративно-правовий режим публічного адміністрування лісовими ресурсами у воєнний період перетворився на гібридну систему, яка поєднує безпекові імперативи, екологічні орієнтири та цифрові інструменти управління. Подальше його вдосконалення має базуватися на принципах прозорості, підзвітності, відкритості даних, гармонізації з європейськими стандартами та екоменеджменту. Це створить умови для ефективного поєднання національної безпеки з екологічною стійкістю та забезпечить нормативно-інституційну основу для післявоєнного відновлення лісового фонду України.

8. У результаті дослідження зарубіжного досвіду публічного адміністрування лісовими ресурсами встановлено, що в більшості європейських країн і Сполучених Штатів Америки лісова політика інтегрована до загальної системи екологічного, економічного та соціального управління, що забезпечує комплексний, збалансований характер використання лісів і сталий розвиток територій. Доведено, що ключовими ознаками ефективних зарубіжних моделей є інституційна цілісність, чіткий розподіл компетенцій, багаторівнева система управління, прозорість процедур і високий рівень професійності кадрів.

Показано, що у Федеративній Республіці Німеччина ефективність публічного адміністрування лісами досягається завдяки поєднанню централізованих правових рамок із автономією федеральних земель; у Республіці Польща – завдяки діяльності спеціалізованої державної установи, що забезпечує єдність політики та прозорість управління; у Латвійській Республіці – через корпоративну модель державного лісового господарства, яка поєднує економічну результативність із соціальною орієнтацією; у Сполучених Штатах Америки – завдяки високому рівню децентралізації, багатофункціональному використанню лісів, розвитку екосистемних послуг і громадської участі.

Виокремлено спільні риси зарубіжних підходів – системність, довгострокове стратегічне планування, орієнтацію на сталий розвиток і поєднання економічних стимулів із жорсткими природоохоронними вимогами. Саме така модель дозволяє уникати дублювання завдань, підвищує ефективність адміністрування, забезпечує баланс інтересів держави, бізнесу та суспільства, зміцнюючи легітимність управлінських рішень.

Для України, яка перебуває у стані структурних реформ і воєнних викликів, адаптація кращих зарубіжних практик є стратегічно важливим напрямом. Необхідним визнано подолання фрагментації повноважень між органами влади, створення єдиної вертикально інтегрованої системи управління, гармонізацію національного законодавства з директивами ЄС і включення лісової політики до ширшої екологічної та соціально-економічної стратегії держави.

Зроблено висновок, що запозичення зарубіжного досвіду повинно мати не механічний, а творчо-адаптивний характер із урахуванням українських географічних, історичних, соціально-економічних та безпекових умов. Побудова сучасної національної моделі публічного адміністрування лісовими ресурсами має базуватися на чіткому розмежуванні компетенцій, інтеграції з екологічною політикою, розвитку участі громад, стимулюванні екосистемних послуг і застосуванні цифрових технологій. Реалізація цих підходів сприятиме збереженню лісів як національного багатства, зміцненню екологічної безпеки та наближенню України до європейських стандартів сталого розвитку.

9. У результаті дослідження сучасного стану адміністративно-правового механізму публічного адміністрування лісовими ресурсами України встановлено, що головними його проблемами залишаються фрагментарність нормативно-правового регулювання, інституційна розпорошеність повноважень між різними органами влади, а також недостатня координація у реалізації державної політики у сфері лісового господарства. Такі недоліки ускладнюють забезпечення цілісності та системності управління, породжують правові колізії й знижують ефективність екологічної політики держави.

Доведено, що усунення зазначених проблем потребує гармонізації правових норм, чіткого розмежування компетенцій між суб'єктами адміністрування, створення інституційних інструментів координації та забезпечення балансу між економічними, соціальними й екологічними інтересами. Особливу увагу приділено реформі, пов'язаній зі створенням акціонерного товариства «Ліси України», яке концентрує господарські функції у межах єдиної структури. Визначено, що така модель має потенційні економічні переваги, проте несе ризики надмірної централізації, які можуть суперечити принципам децентралізації та звужувати повноваження територіальних громад. Обґрунтовано необхідність законодавчого розмежування функцій господарювання, адміністрування та контролю, а також гарантування участі громад у прийнятті управлінських рішень.

Встановлено, що умови воєнного стану істотно вплинули на функціонування адміністративно-правового механізму. Спрощення процедур заготівлі деревини для оборонних потреб, обмеження доступу до інформації та зниження рівня громадського контролю створили ризики зловживань і незаконних рубок. Зроблено висновок про необхідність унормування порядку «воєнних рубок», запровадження превентивних заходів, підвищення юридичної відповідальності та відновлення принципів прозорості й підзвітності органів влади.

Визначено цифровізацію як один із провідних напрямів реформування лісової галузі. Наголошено, що впровадження електронного лісорубного квитка, інтегрованих кадастрових систем, відкритих баз даних і онлайн-моніторингу є ефективним інструментом забезпечення прозорості, запобігання корупції та підвищення контролю за використанням лісів. Водночас підкреслено, що ці інновації потребують належного нормативного закріплення для забезпечення юридичної сили й обов'язковості їх застосування.

Акцентовано на євроінтеграційному вимірі удосконалення адміністративно-правового механізму. Визначено, що гармонізація законодавства України з директивами ЄС, запровадження сертифікації походження деревини, контроль за експортом і впровадження екологічних стандартів сталого лісоуправління сприятимуть не лише екологічній відповідальності, але й розширенню міжнародного співробітництва та підвищенню довіри до української держави.

Зроблено висновок, що вдосконалення адміністративно-правового механізму публічного адміністрування лісовими ресурсами має здійснюватися на основі комплексного підходу, який передбачає усунення правових колізій, посилення інституційної спроможності органів влади, розширення прав територіальних громад, розвиток механізмів громадського контролю, цифровізацію управлінських процедур і підвищення відповідальності за порушення у сфері лісокористування. Реалізація цих заходів забезпечить ефективність публічного управління, зміцнить довіру суспільства до органів влади, сприятиме збереженню екологічних функцій лісів і поступовому наближенню України до європейських стандартів сталого розвитку та належного врядування.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Пікун І.А. Адміністративно-правові засади публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 566–572. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.78>.
2. Пікун І.А. Генеза адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 736–742. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.106>.
3. Пікун І.А. Організаційно-правові засади взаємодії центральних і місцевих суб'єктів публічного адміністрування в умовах воєнного стану. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2025. № 2(88). С. 175–179. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2025.2.26>.
4. Пікун І.А. Публічне адміністрування лісовими ресурсами у правовому режимі воєнного стану: виклики екології та безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С. 621–624. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-4/150>.

5. Пікун І.А. Міжнародні моделі публічного адміністрування лісами та можливості їх адаптації в Україні. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 7(67). Р. 394–399. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.7.61>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Пікун І.А. Принципи та функції публічного управління лісами: правовий вимір сьогодення. *Юридичні науки: проблеми та перспективи* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 486–490. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-139>.

2. Пікун І.А. Публічне адміністрування лісовими ресурсами в територіальних громадах: сучасні виклики та особливості реалізації. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 5–7 грудня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 622–626. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-170>.

АНОТАЦІЇ

Пікун І.А. Адміністративно-правові аспекти публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2025.

У дисертаційному дослідженні здійснено комплексний аналіз адміністративно-правових аспектів публічного адміністрування лісовими ресурсами в умовах децентралізації та воєнного стану в Україні.

Підкреслено, що лісові ресурси є не лише економічним активом держави, але й визначальним чинником екологічної безпеки, сталого розвитку та виконання міжнародних зобов'язань України у сфері охорони довкілля та євроінтеграції.

Вказано, що сучасна модель управління лісами формується на перетині кількох факторів: трансформації інституційної структури влади, реалізації реформи децентралізації, запровадження воєнного стану та інтеграції до європейського правового простору.

Акцентовано увагу на тому, що корпоратизація лісового господарства у її нинішньому форматі потенційно створює ризики для повноцінної реалізації децентралізації в Україні. Зокрема, централізація лісових активів у межах одного державного акціонерного товариства може призвести до утиску прав окремих об'єднаних територіальних громад, які відповідно до чинного законодавства володіють комунальними лісами. Такий підхід потенційно

суперечить Конституції України та Лісовому кодексу, що закріплюють рівність форм власності на природні ресурси – державної, комунальної та приватної.

У роботі зроблено висновок, що подальший розвиток моделі корпоратизованого управління лісовими ресурсами має ґрунтуватися на збереженні балансу між економічною ефективністю, екологічною доцільністю та конституційними гарантіями місцевого самоврядування.

Зазначено, що особливий вплив на сферу лісового господарства має воєнний стан, який спричинив появу спеціальних режимів лісокористування. Зокрема, спрощений порядок рубок для оборонних потреб і ліквідації наслідків бойових дій, хоч і є необхідним для виживання держави, створює ризики зловживань, неконтрольованих вирубок та зниження прозорості. Водночас у дисертації акцентовано на проблемі замінованості значних площ лісових територій, що робить їх непридатними для використання та створює загрозу для життя людей і тварин.

Виокремлено необхідність розробки спеціальної державної програми протимінної діяльності у лісах, яка б інтегрувалася у ширший контекст післявоєнної відбудови України. Проаналізовано глобальні екологічні виклики, які посилюють вразливість українського лісового фонду: зміни клімату, поширення хвороб і шкідників, лісові пожежі, втрата біорізноманіття.

Зроблено висновок, що сталий розвиток лісів можливий лише за умови поєднання економічних і природоохоронних функцій, а відсутність окремого екологічного міністерства, ліквідованого у процесі інституційної реформи, створює ризик нехтування екологічним напрямом у державній політиці. Вказано, що передача функцій захисту довкілля у 2025 р. до Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України може призвести до підпорядкування екологічних пріоритетів виключно економічним завданням. Аргументовано, що відновлення балансу можливе шляхом законодавчого закріплення окремих структурних підрозділів з охорони довкілля у складі новоствореного міністерства, а також створення міжвідомчих комісій із залученням науковців та громадськості.

У роботі відзначено важливість цифровізації галузі. Виділено необхідність інтеграції лісового і земельного кадастрів, створення єдиної інформаційної платформи управління лісами з використанням супутникового моніторингу та геоінформаційних систем. Аргументовано, що цифровізація має бути не лише технічним інструментом, а й правовим механізмом, закріпленим у законодавстві України, з чітким визначенням статусу електронного лісовпорядкування та гарантіями кібербезпеки.

Важливим блоком дослідження стали питання боротьби з незаконними рубками. Зазначено, що воєнний стан в Україні створив умови для зловживань, коли спрощені процедури рубок використовуються для прикриття комерційної вирубки. Підкреслено, що неврегульованість воєнних рубок та відсутність належного контролю призвели до ситуації, коли незаконна вирубка набула характеру системної загрози. У цьому контексті зроблено висновок про необхідність підвищення відповідальності за незаконні рубки.

Євроінтеграційний вимір дисертаційного дослідження охоплює питання гармонізації української лісової політики з європейськими стандартами. Констатовано, що імплементація положень Лісової стратегії ЄС до 2030 р., включаючи статтю 10 про сталий розвиток, є обов'язковою умовою для наближення України до «зеленого курсу». Аргументовано, що створення національних правил експорту деревини згідно з FLEGT, а також впровадження систем добровільної сертифікації сприятиме інтеграції України до європейського ринку. Вказано, що модернізація системи контролю за походженням деревини має ґрунтуватися на цифрових технологіях і шифруванні даних, що знизить ризики тіньових схем. Окремо акцентовано увагу на значенні міжнародної співпраці: відзначено, що участь у програмах ПРООН, GEF, ОБСЄ та інших донорських ініціативах дозволить Україні отримати фінансову й технологічну підтримку у сфері лісовідновлення та розвитку «зелених» технологій. Виокремлено роль міжнародного моніторингу стану лісів, який може здійснюватися за допомогою супутникових систем і спільних дослідницьких проєктів, що гарантує прозорість та достовірність даних. У роботі зроблено висновок, що ключовим фактором успішності будь-яких реформ є освіта та залучення громадськості.

Підкреслено, що інформування місцевих громад про їхні права, обов'язки та можливості у сфері управління лісами є основою легітимності та довіри до реформ. Вказано, що створення цифрових платформ для участі громадян у моніторингу та плануванні лісовідновлення стане дієвим механізмом демократизації публічного управління. Аргументовано, що розвиток освітніх програм для лісівників, державних службовців і громадськості з питань адаптації лісів до кліматичних змін і сталого лісоуправління є стратегічним завданням.

У підсумку зроблено висновок, що адміністративно-правовий механізм публічного адміністрування лісовими ресурсами України перебуває у стані пошуку балансу між конституційними засадами, викликами воєнного часу, економічними потребами та екологічними зобов'язаннями. Виділено, що запропоновані у дисертації напрями удосконалення мають сформувати основу для створення нової моделі лісової політики України. Ця модель має поєднувати принципи сталого розвитку, забезпечення екологічної безпеки, економічної ефективності та участі громадян, що у кінцевому підсумку сприятиме посиленню національної безпеки та інтеграції України у європейський правовий і екологічний простір.

Ключові слова: адміністративне право, воєнний стан, децентралізація, екологічна безпека, євроінтеграція, лісові ресурси, публічне адміністрування.

Pikun I.A. Administrative and legal aspects of public administration of forest resources under the conditions of decentralization and martial law in Ukraine. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a candidate degree in law sciences by speciality 12.00.07 – administrative law and process; financial law; information law. – Uzhgorod National University, Uzhhorod, 2025.

The dissertation provides a comprehensive analysis of the administrative and legal aspects of public administration of forest resources under the conditions of decentralization and martial law in Ukraine.

It is emphasized that forest resources are not only an economic asset of the state but also a key factor of environmental security, sustainable development, and fulfillment of Ukraine's international obligations in the field of environmental protection and European integration. It is noted that the modern model of forest governance is being shaped at the intersection of several processes: the transformation of the institutional structure of public authority, the implementation of decentralization reform, the introduction of martial law, and integration into the European legal framework.

Particular attention is drawn to the fact that the corporatization of the forestry sector, in its current form, potentially creates risks for the full realization of the principles of decentralization. In particular, the concentration of forest assets within a single state joint-stock company may lead to the restriction of rights of certain amalgamated territorial communities that, according to the current legislation, own communal forests. Such an approach potentially contradicts the Constitution of Ukraine and the Forest Code, which enshrine the equality of forms of ownership of natural resources – state, communal, and private. The study concludes that the further development of the corporatized forest management model should be based on maintaining a balance between economic efficiency, ecological sustainability, and constitutional guarantees of local self-government.

It is noted that the imposition of martial law has had a profound impact on the forestry sector, leading to the emergence of special forest use regimes. The simplified procedures for logging for defense purposes and for the elimination of the consequences of hostilities, while necessary for national survival, create risks of abuse, uncontrolled deforestation, and decreased transparency. The dissertation also draws attention to the acute problem of extensive mine contamination of forest territories, which renders large areas unsuitable for use and poses a serious threat to the lives of both people and wildlife. The necessity of developing a special state program for mine clearance in forest areas, integrated into the broader context of Ukraine's post-war recovery strategy, is emphasized.

Global environmental challenges that exacerbate the vulnerability of Ukraine's forest fund are analyzed, including climate change, the spread of pests and diseases, forest fires, and biodiversity loss. It is concluded that the sustainable development of forests is possible only through the combination of economic and environmental functions. The absence of a separate environmental ministry – liquidated during the recent institutional reform – creates a risk of marginalization of environmental

priorities in state policy. It is indicated that transferring the functions of environmental protection to the newly established Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine may lead to the subordination of ecological goals to economic imperatives.

It is argued that restoring the balance between economic development and environmental protection requires the legislative consolidation of specialized structural units for environmental protection within the new ministry, as well as the creation of interdepartmental commissions with the participation of scientists and representatives of civil society.

The dissertation emphasizes the importance of digitalization in the forestry sector. It highlights the necessity of integrating the forest and land cadastres and creating a unified information platform for forest management based on satellite monitoring and geographic information systems. It is argued that digitalization should not be viewed merely as a technical tool but as a legal mechanism enshrined in legislation, with a clearly defined status of electronic forest management and cybersecurity guarantees.

A significant part of the research is devoted to addressing the problem of illegal logging. It is noted that martial law has created conditions for abuse, whereby simplified logging procedures intended for defense and recovery purposes are sometimes misused to conceal commercial deforestation. It is emphasized that the lack of proper legal regulation and control mechanisms has resulted in illegal logging becoming a systemic threat to the country's ecological and economic stability. In this context, the dissertation concludes that strengthening legal liability and introducing preventive administrative measures are necessary to counteract such violations.

The European integration dimension of the dissertation covers the harmonization of Ukrainian forest policy with European standards. It is stated that the implementation of the provisions of the EU Forest Strategy for 2030, including Article 10 on sustainable forest management, is an essential prerequisite for Ukraine's alignment with the European Green Deal. It is argued that the development of national timber export rules in accordance with the Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT) initiative, as well as the introduction of voluntary certification systems (such as FSC and PEFC), will promote Ukraine's integration into the European market. It is noted that modernization of the system for controlling the origin of timber must rely on digital technologies and data encryption to minimize the risks of shadow operations and corruption schemes.

Special attention is given to the importance of international cooperation. It is indicated that participation in programs of the UNDP, GEF, OSCE, and other donor initiatives will allow Ukraine to obtain financial and technological support for forest restoration and the development of "green" technologies. The study emphasizes the role of international monitoring of forest conditions, which can be carried out using satellite systems and joint research projects, ensuring transparency and the reliability of environmental data.

The research concludes that education and public engagement are key factors in the success of any reform. It is emphasized that informing local communities about their rights, duties, and opportunities in forest management is the foundation of legitimacy and public trust in ongoing reforms. It is noted that the creation of digital platforms enabling citizen participation in monitoring and planning forest restoration will serve as an effective mechanism for democratizing governance. It is argued that the development of educational programs for foresters, civil servants, and the general public on forest adaptation to climate change and sustainable forest management should be regarded as a strategic priority.

In conclusion, it is determined that the administrative and legal mechanism of public administration of forest resources in Ukraine is currently in search of a balance between constitutional principles, wartime challenges, economic demands, and environmental obligations. It is highlighted that the improvement directions proposed in the dissertation are expected to lay the foundation for the formation of a new model of forest policy in Ukraine. This model should combine the principles of sustainable development, environmental safety, economic efficiency, and civic participation, ultimately contributing to strengthening national security and integrating Ukraine into the European legal and environmental space.

Key words: administrative law, decentralization, environmental security, European integration, forest resources, martial law, public administration.

Підписано до друку 08.11.2025. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1150.
Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.